

Diasporos istorija ir kultūra



Kęstutis RAŠKAUSKAS

Londono lietuvių katalikų bendruomenės savivaldos raida 1896–1930 m.

Į Londono lietuvių bendruomenės istoriją galima žiūrėti kaip į trijų imigracijos bangų atplukdytų ar atskraidintų imigrantų, susilauksniuojančių į 5–6 kartas, istoriją. Tokią bendruomenę galima analizuoti įvairiais aspektais, kas jau ne kartą daryta. Pirmųjų trijų keturių imigrantų kartų istoriją detalai papasakojo kun. Kazimieras Aloyzas Matulaitis studijoje *Londono Lietuviai* (1939 m.) ir jos proginiame tęsinyje *Londono lietuvių bažnyčios auksinis jubiliejus 1902–1952* (1952 m.). Pokario Londono bendruomenės kronika sudėliota Kazimiero Barėno veikaluose *Britanijos lietuviai 1947–1973* (1978 m.) ir *Britanijos lietuviai 1974–1994* (1997 m.). Įvairūs Londono lietuvių bendruomenės raidos aspektai dominuoja kolektyvinėje monografijoje *Britanijos lietuviai* (2008 m.), kurią parašė VDU Išeivijos instituto darbuotojai ir Anglijos lietuvių visuomenininkai.

Šie skirtingus istorinių pasakojimų stilius atspindintys veikalai išryškino tam tikras teritorijas, bet didelės Londono lietuvių gyvenimo erdvės liko nepaliestos. Apsistosisiu prie vienos iš jų – Londono lietuvių katalikiškos bendruomenės savivaldos raidos. Šią temą sudaro du neatsiejami segmentai – bendruomenės branduolio ir dvasininkų tarpusavio

santykių peripetijos. Pagrindinis dėmesys bus skiriamas savivaldos formų evoliucijai ir dvasininkų įtakos ar galios pavidalų kaitai. Tyrimo rezultatai bus išdėstyti trijuose straipsniuose, o pirmasis skelbiamas šiame numeryje. Jis skirtas 1896–1930 m. laikotarpiui, kai susiformavo formali savivaldos struktūra ir atsirado jos veikimo praktika. Kitas laikotarpis apimtų 1930–1999 m., kai lietuvių bendruomenės ganytojai buvo marijonai. Trečiasis apimtų 1999–2007 m., kuomet bendruomeninė savivalda buvo likviduota ir įtvirtintas parapijos vadybos modelis, dominuojantis Katalikų bažnyčioje.

Pagrindinė pirmojo straipsnio atspirtis yra K. A. Matulaičio *Londono lietuviai*. Laikas nepagailėjo Šv. Kazimiero bažnyčios archyve buvusių šaltinių, kuriais jis rėmėsi. Liko tik keletas su bažnyčia susijusių draugijų protokolų ir finansinės veiklos knygų. Visgi nebėra parapijiečių surašymo duomenų, iš gausios klebonų korespondencijos išliko tik nedideli fragmentai. Dėl to K. A. Matulaičio studija pati tampa šaltiniu. Jis skrupulingai stengėsi registruoti visus kažkiek prie parapijos veiklos prisidėjusius lietuvius ir įvykius. Todėl pirmoji jo knyga kartais pa-
nėšėja į kroniką ar finansinį sąvadą, o ne

istorinį pasakojimą. Istorijos pasakojimai pavaldūs juos rašančių žmonių valiai, istoriografinėms madoms, skaitytojų skoniui ir laiko dvasiai. Būtent dėl to K. A. Matulaičio tekstas gali būti iškonstruotas ir pabirusi faktų pėdsakų mozaika naudojama naujam pasakojimui sukurti. Todėl imdamas kai kuriuos jo teksto duomenis pasiūlau kitokias išvadas. Vestminsterio vyskupijos archyve yra lietuvių misijos byla, kurioje daugiausia duomenų apie bažnyčios statybą. Ji leido plačiau pažvelgti į pagrindinio bendruomenės simbolio atsiradimą. Pravarčios buvo Šv. Kazimiero bažnyčios *tabularium* saugomos ir iki šiol vedamos krikštų, santuokų, sutvirtinimo sakramentų ir laidotuvių knygos. Jos leido prisiliesti prie bendruomenės raidos genealoginiu lygmeniu.

Prieš pradėdamas dėlioti pasakojimą verta padaryti vieną terminologinę pastabą. Lietuviškoje tradicijoje Londono bendruomenę priimta vadinti parapija, kas yra nelabai tikslu. Teisiškai ji vadintina misija ir toks terminas atsispindi dokumentuose anglų kalba. Misijos yra neteritorinės parapijos, jungiančios tikinčiuosius pagal kokį nors požymį, pvz., etninį. Lietuviai savo ganytojus vadino klebonais, kas taip pat netikslu. Misijų vadovai vadintini rektorais arba kapelionais. Jie skiriasi tuo, kad rektorius skiriamas prižiūrėti bažnyčią, o kapelionas – rūpintis konkrečios neteritorinės tikinčiųjų bendruomenės sielovada. Londono lietuvių katalikų sielovadininko rektoriaus ir kapeliono vaidmenys susilieja į vieną. Kadangi klebono ir parapijos sąvokos tvirtai įaugusios į vartosenos tradiciją, šiame tekste jų neatsisakau, bet dėl įvairovės pasitelkiu kaip sinonimus „parapijos“ ir „misijos“, „klebono“ ir „rektorius“ terminus.

Tautinės mobilizacijos raiška

Londonas valstietiškosios migracijos iš Lietuvos pirmieviams buvo viena iš stotelių keliaujant į Eldoradą. Kai kurie pasiliko ir

kūrėsi netoliese aukštomis tvoromis aptvertų dokų. Padėdami vienas kitam ir įkalbėdami atvykti ir pasilikti savo giminaičius ar bičiulius jie pamažu suformavo kaimynystės tinklus, kuriuos stichiškai kūrė visų tautų imigrantai. Vienoje gatvėje gyvenančius tos pat tautos narius siejo tai, kas anglų kalba išreiškiama sąvoka *togetherness* – senos pažintys, draugystė, atsakomybė vienu už kitus, savaitgalinės draugaujančių šeimų šventės ar vyriškos bičiulystės gilinimas „savose“ aludėse. Jau vien kalbinis barjeras lietuvių migrantus vertė glaustis vieną šalia kito, nemokant anglų kalbos gauti darbą per pažintis buvo vienintelė galimybė rasti pragyvenimo šaltinį. Lietuvių grupelės įsikūrė Ist Ende – skurdžiausioje Londono dalyje, kurios monotoniškos išvaizdos gatvėse gyveno vien darbininkai ir amatininkai. Dauguma lietuvių įsikūrė intensyvios Rusijos žydų migracijos, prasidėjusios po 1881–1882 m. pogromų, apylinkėse. Dalis jų buvo litvakai, greitai spėję integruotis į nuo seno čia klestėjusį smulkųjį siuvimo ir baldininkystės verslą. Ši aplinkybė padėjo absoliučiai daugumai Ist Endo lietuvių tapti siuvėjais ir baldžiais¹.

Remdamasis duomenimis, randamais krikštų, santuokų ir mirčių knygoje, darau prielaidą, kad į Londoną per pirmąją migracijos bangą, kuri buvo intensyviausia apie 1890–1905 m., atvyko gimusieji 1870–1890 m. Tai buvo pirmoji migrantų karta, kuri dėl keliolika metų trukusio intensyvaus įsikūrimo proceso pati gali būti skaidoma į dvi kartas. Migravo jauni žmonės, turėję įsikuriant vidutiniškai apie 20 ar 30 metų. Lietuvos kaime neskubėta anksti tuoktis, tad dauguma jų atvyko dar nevedę ar neištekėjusios arba ką tik sukūrę šeimas Lietuvoje. Absoliuti dauguma įsikūrusiųjų Londone buvo suvalkiečiai². 1911 m. Londone gyveno 275 lietuvių šeimos ir 200 pavienių asmenų. Tuometinis klebonas skaičiavo, kad šeimą vidutiniškai sudarė 4 ar 5 asmenys. Taigi Londone galėjo gyventi nuo 1300 iki 1600 lietuvių³. Tai sudarė 0,028% visų

Londono gyventojų. Apskaičiavus Ist Ende lietuviai sudarė 0,248%. Abiem atvejais jie buvo nepastebima mažuma, kurios nematomumą dar lėmė išsibarstymas tarp ryškiau pastebimų imigrantų grupių, negalėjimas angliškai dažnai Ist Ende besilankantiems sociologams paaiškinti, kas jie tokie yra, ir prastas socialinis statusas. Pastebėtina, jog lietuvių bendruomenės sudėtis iš pradžių stipriai kito, nes migrantai dažnai apsidarė Londone tik tam, kad užsidirbtų pinigų tolesnei kelionei.

Pagal londonietišką papročius pagrindinė viešojo gyvenimo aplinka buvo aludės, ir lietuviai nebuvo išimtis. Ten tarp imigrantų mezgėsi ir tvirtėjo bičiulystės, sklandė darbo pasiūlymai. Netgi susikūrus lietuvių draugijoms, jų susirinkimai vykdavo aludėse. Pirmieji organizuoto gyvenimo pėdsakai aptinkami 1894 m., kai religiška jautresni lietuviai kartu su lenkais susibūrė į lenkų ir lietuvių misiją, kuriai vadovavo lazaričiai. Misija veikdavo išnuomojamuose pastatuose, kurie būdavo paverčiami maldos namais⁴. Misijos vadovas Anthony's Lechertas stengėsi rasti lietuviškai mokančius kunigus. Vienas jų – Tomas Banaitis (1865–1913 m.) – paskatino lietuvius įsteigti savišalpos draugiją. 1896 m. rugpjūčio 6 d. buvo įkurta „Vienybė Lietuvių Rymo – Katalikų sušelpiamoji Draugystė po užtarimu Šv. P. Marijos ir Šv. Kazimiero“, trumpai vadinta „Vienybe“⁵. Šalia pagrindinio tikslo – savitarpio pagalbos, ši draugija buvo reikalinga organizuoti finansinėms rinkliavoms, iš kurių būtų galima samdyti kunigą ir ateityje išlaikyti savo maldos namus. „Vienybės“ įkūrimas buvo lūžis Londono lietuvių gyvenime, reiškiantis savivaldžios bendrijos atsiradimą. Kitaip tariant, jos atsiradimas reiškė, kad laisvalaikį aludėse leidžiantys iniciatyviausi vyrai (beje, draugijos susirinkimai taip pat vykdavo aludėse) kilstelėjo savo lūkesčius į visuomeninį lygį. Iš pradžių į draugiją įsirašė 109 nariai, 1897 m. šis skaičius padidėjo iki 151, o 1899 m. – iki 210⁶. Iš jų galima išskirti apie dešimt inici-

atyviausių, turėjusių stiprų visuomeninės veiklos poreikį ir savaitgalio laisvalaikį atiduodančių šiai veiklai. Draugijos lyderiai Adomas Petkevičius ir Vincentas Barulis (1870–1942 m.) tarp savęs konkuravo.

Moderniosios lietuvių tautos kūrimąsi lydėjo antilenkiškumo šešėlis, tad šias nuotaikas migruojantys suvalkiečiai atsigabeno ir į Londoną. „Vienybės“ lyderių visuomeninė veikla pamažu vis labiau rodė prasimušusį nepasitikėjimą tiek lietuvių, tiek lenkų misionieriais. Misijos vadovo A. Lecherto įgaliotinis Juozapas Vaitys, ganytojavęs lenkų ir lietuvių misijoje nuo 1896 m. vasaros iki 1898 m. vasaros, buvo lietuvių kilmės, bet lietuviškai pradėjo mokytis tik Londone. Jį pakeitęs Juozapas Bakanauskas (1898 m. vasara–1899 m. liepos mėn.) tik kiek geriau mokėjo lietuviškai ir erzino lietuvių aktyvistus palaikydamas gerus ryšius su misijos globėja Sofija Pace. Ji lenkiškuose šaltiniuose kildinama iš Andrzejewski'ų giminės. Gal tai nuoroda į žemaičių bajorų Andrijauskų giminę. Sofijos vyras Henrikas Pace priklausė britiškos aristokratijos sluoksniui. Anthony's Lechertas 1899 m. vasarą atvyko į Londoną ir jau buvo pramokęs lietuviškai. Tikriausiai dauguma lietuvių palankiai priėmė kunigų pastangas išmokti ar tobulinti lietuvių kalbą, bet „Vienybės“ aktyvistai laikėsi kitokio požiūrio.

Misijos įsteigimas buvo įmanomas tik leidus Vestminsterio arkivyskupui, tad „Vienybės“ vadovams teko užduotis įtikinti kuriją tokios misijos reikalingumu. Arkivyskupijos vadovybė tikriausiai iš pradžių žiūrėjo į lietuvių imigrantus kaip į nemodernios, t. y. istorinės, lietuvių tautos dalį. Vargu ar ji žinojo „Aušros“ ir „Varpo“ idėjas apie tai, kad lietuviškai nekalbantys lietuviai yra šaka, atskilusi nuo tautos kamieno, ir vargiai gali būti laikomi lietuviais. „Vienybės“ vadovai 1897 m. pavasarį gavo audienciją pas Vestminsterio vyskupus ir prašė, galbūt prašė, „tikro“ lietuvių kunigo. Matyt, preliminariai susitarta: lietuviai gali steigti tokią misiją,

jei patys susiras kunigą, nes vasarą lietuvių spaudoje pasirodė skelbimai, kad ieškomas lietuviškai kalbantis kunigas⁷. Ši akcija baigėsi be rezultatų, bet dalis Londono lietuvių įsisąmonino „Vienybės“ iškeltą tikslą ir Vestminsterio kurijai leido pažinti lietuvių imigrantų poreikius.

Vestminsterio kurija taip pat ieškojo kunigo lietuvių migrantams ir susirašinėjo su Lietuvos vyskupais, kuriuos lietuviška spauda tapė kaip polonizatorius. Londono lietuvių aktyvistai bijojo, kad po galimo susitarimo tarp vyskupų iš Lietuvos naujai misijai vadovauti gali atvykti bajoriškos kilmės kunigas, vadinantis save lietuviu, bet lietuviškai nekalbantis. Dėl to Londono lietuvių tautinės savimonės konstravimas 1899 m. vasarą įgavo radikalią formą. Gal buvo pasinaudota tuo, kad atvažiavęs A. Lechertas sukėlė sumaištį dėl savo lingvistinių sugebėjimų ir nušalinęs nuo pamokslininko pareigų lietuvių daugumos pamėgtą J. Bakanauską. 1899 m. rugpjūčio 13 d. „karščiausi“ lietuviai neleido kitiems lietuviams įeiti į bažnyčią, nukreipinėjo į aplinkines bažnyčias, o besipriešinančiuosius aptalžė. Po poros dienų lietuvių visuomenininkai turėjo audienciją pas arkivyskupą Herbertą Vaughaną ir prašė steigti atskirą misiją lietuviams. Akivaizdu, naujas lietuvių veiklos „stilius“ negalėjo patikti nei dvasinei, nei savivaldybės valdžiai. Kitą sekmadienį aplink bažnyčią buvo sutelkti policininkai, kurie neleido žmonėms būriuotis prie bažnyčios⁸. Daugiau prievarta nepasikartojo, bet šis įvykis atskleidžia įtampas, tvyrojusias lietuvių kolonijose – į naująją lietuviybės formą įtikėjusių „radikalų“ energija prasiveržė prievarta prieš lenkų ir lietuvių sugyvenimo idėjos šalininkus tarp „savųjų“. Šis incidentas nebuvo unikalus – kaip tik tuo metu kai kuriose Vilniaus ir Seinų vyskupijos parapijose pradėjo įsisiūbuoti muštynių lydimi konfliktai tarp „lenkuojančių“ ir „grynųjų“ lietuvių. Įdomi detalė – delegacijoje pas arkivyskupą dalyvavo ką tik į Londoną atvykęs

gydytojas Juozas Bagdonas (1866–1956 m.). Jis buvo publicistas liberalas, ypač jautrus lietuviško sąmoningumo diegimo pastangoms tautiškai mišrioje Lietuvos teritorijoje. Kai kurie lietuvių liberalai ir socialistai jungdavosi į lietuviybės religinėje sferoje įtvirtinimo akcijas (pvz., Jonas Šliūpas JAV) patys būdami indiferentai. Jie tai matė kaip ypač palankią terpę tautinei savimonei diegti. Gali būti, kad J. Bagdonas laikėsi tokios pat nuostatos ir išjudino apsnūdusią „Vienybės“ veiklą didesnio radikalumo linkme.

Po įtampos protrūkio tie lietuviai, kurie atsidūrė mobilizacinės „Vienybės“ veiklos orbitoje, nustojo vaikščioti į bendrus su lenkais maldos namus ir dvasinius poreikius tenkindavo vokiečių Šv. Bonifaco bažnyčioje. Gerus lietuvių santykius su vokiečiais (išlikusius iki šiol) galėjo paveikti Suvalkijos kaimynystė su Rytų Prūsija. Vokiški pamokslai ir giesmės pasirodė esą mielesni ir mažiau pavojingi nei lenkiški. Nežinia, kaip elgėsi tie, kurie patyrė bendrataučių prievartą. „Vienybė“ jau turėjo finansinių išteklių savam kunigui išlaikyti. Vis dėlto kun. Juozapas Bakanauskas tikriausiai nesutiko būti lietuvių kunigu naujoje bažnyčioje ir išvyko iš Londono⁹.

Po to pusantrų metų užtruko mėginimai rasti kunigą, norėsiantį įsikurti Londone. Vienas paieškų epizodas apgadino lietuvių bendruomenės ir Vestminsterio hierarchų santykius, kuomet pastarieji atmetė vieną kandidatą kaip nepatikimą, lietuviai nesėkmingai mėgino arkivyskupą paduoti į teismą. Per tą laiką lietuvių savaitgalinio gyvenimo sfera įgavo dinamizmo. Šalia „Vienybės“, 1899 m. lapkričio 25 d. įsisteigė Vincento Barulio vadovaujama „Šv. Petro lietuvių parapijos draugystė“, kuriai lietuviai susirinkime ir patikėjo steigti misiją¹⁰. Kartu tai reiškė, kad „Vienybė“ ir jos vadovas Adomas Petkevičius pateko į „raktinės“ visuomeninės veiklos nuošalę. Galbūt tai atsispindi ir pakitusiame „Vienybės“ narių skaičiuje: 1899 m. jų buvo 210, 1900 m. – 73, o 1901 m. – 54¹¹. Gal „Vieny-

bės“ nariai dėl narystės mokesčių nepanoro priklausyti dviem draugijom ir rinkosi vieną. Be to, šie skaičiai ženklina ne tik „Vienybės“ krizę, bet ir senųjų narių išvažiavimą. Visuomeninės veiklos baruose tada atsirado ir daugiau iniciatyvų – 1899 m. spalio 29 d. Juozas Bagdonas įsteigė savišvietinio pobūdžio „Šviesos draugystę“ ir būrė negausius liberalių pažiūrų lietuvius. Draugijos nariai, kaip ir jos vadovas, įsitraukė į lietuvių parapijos steigimo darbą¹².

Paraleliai šių draugijų veiklai ryškėjo iniciatyvos iš anksčiau primuštų lenkų ir lietuvių sugyvenimo šalininkų. Sofija Pace, beje, buvo įsteigusi trumpai gyvavusią lietuvių moterų savišalpos draugiją, turėjo asmeninį sekretorių Kazimierą Pilėną (1872–1956 m.), norėjusį iškilti į lietuvių bendruomenės lyderius. Arkivyskupas H. Vaughanas turėjo silpnę aristokratiškoms tradicijoms ir tikėjo, kad senosios lietuvių aristokratijos palikuonė greičiau ras bendrą kalbą su juo nei Ist Endo darbininkų delegatai. Išties sekretorių parengtą prašymą įsteigti lietuvių misiją (su 60 parašų) Vestminsterio arkivyskupas 1900 m. liepos 11 d. patenkino be problemų ir konfliktuojantys su kurija visuomenininkai netikėtai buvo pastatyti prieš įvykusį faktą. Kairiųjų pažiūrų K. Pilėnas tuoj pat buvo įtrauktas į „Šv. Petro lietuvių parapijos draugystės“ komitetą, *visų* lietuvių atstovai nuvyko padėkoti hierarchams¹³. Sofija Pace po šios akcijos visgi nebuvo įsileista į lietuvių bendruomenės veiklą ir lietuvių visuomenininkų branduolys jautėsi neįtrauktas, kai kasmet (bent iki 1908 m.) lietuvių bendruomenė gaudavo kvietimus dalyvauti jos rengiamose kalėdinėse vakaronėse kartu su lenkais.

Formalūs savivaldos pamatai

Įvairiakryptės lietuvių pastangos susikurti savo misiją buvo vainikuotos, kuomet į Londoną 1900 m. gruodį atvyko kun. Boleslovas Šlamas (1871–1917 m.); 1901 m. sausio

7 d. jis, trys Šv. Petro draugijos vadovai ir du lietuviams atstovaujantys advokatai susitiko su Vestminsterio vyskupo pagalbininku Robertu Brindle'u. Vyskupas paskelbė atidarys lietuvių misiją ir jos rektoriumi skiria B. Šlamą. Šiuo aktu moralinis asmuo, t. y. lietuvių įsteigta Šv. Petro parapijos draugija, bažnytinės teisės sistemoje gavo juridinio asmens statusą. Šis aktas baigė lietuvių parapijos misijos steigiamąjį procesą. Pažymėtina, kad pagal bažnytinės teisės tradiciją visas moralinio asmens turtas atsidūrė Šv. Sosto globoje, bet priklausė tam moraliniam asmeniui, kuris jį užgyveno. Londono lietuviams tai reiškė, kad parapijinės draugijos finansai ir nekilnojamas turtas yra jos, o ne Vestminsterio katalikų hierarchų nuosavybė.

Vyskupui buvo pateikti Šv. Petro lietuvių parapijos įstatai ir duomenys apie katalikų lietuvių skaičių. Parapiją išlaikyti tuo metu buvo pasižadėję apie 450 šeimų „galvų“ ir pavienių asmenų („singlų“). Kas savaitę jie išipareigojo mokėti po 3 pensus¹⁴. Įsigaliojo taisyklė: tik tie yra parapijiečiai, kurie moka šią „kolektą“. Parapijiečių apmokestinimą lėmė lietuviškos misijos egzistavimo sąlygos – būtinybė išlaikyti bažnyčią ir kunigą. Nustatyta suma buvo simbolinis minimumas, tad prireikus papildomų išlaidų komitetas imdavosi kitokių pinigų prasimanymo būdų – būdavo skiriamos papildomos privalomos rinkliavos ar rengiami labdaringi pobūviai. Tiesioginis parapijiečių dalyvavimas išlaikant savo misiją formavo kitokį parapijiečio tipą nei tuometinėje Lietuvoje. Jie galėjo jaustis turintys teisę kurti, palaikyti ir keisti savo misijos veikimą. Natūralu, jog šį pojūtį turėjo ne visi parapijiečiai, o tik praktikę visuomenininkai. Tai vienijo juos su lietuvių imigrantais, įsikūrusiais kituose Vakarų pasaulio miestuose ir skiepijo didesnę savigarbą. Kartu miestų misijų tikrovė didino skirtumą tarp jų ir Lietuvoje gyvenančių katalikų.

Nežinoma, iš kur beraščiai Suvalkijos kaimo bernai iš kumetynų išmoko steigti drau-

gijas ir rašyti įstatus. Taip pat nežinia, kada buvo sukurti ir vyskupui pateikti parapijos komiteto įstatai – kuriantis Šv. Petro draugijai ar atvykus kun. Šlamui. Kad ir kaip ten būtų, tekstas sukurtas tarp 1899 m. lapkričio ir 1900 m. gruodžio mėn.¹⁵ Įstatuose numatyta parapijos savivaldos schema su nedidelėmis korekcijomis veikė ilgiau nei šimtmetį. Dėl to verta prie jų kiek ilgiau apsisotiti. Įstatuose buvo įrašyti pagrindiniai tikslai – organizuoti misiją ir bažnyčios statybą, išlaikyti kunigą, suvienyti lietuvius Londone, aprūpinti juos lietuviška katalikiška spauda ir finansiškai remti jų profesinį lavinimąsi. Kai kurie išvardyti tikslai laikui bėgant pakito, bet ašinis komiteto veiklos tikslas – būti parapinės veiklos tvarkytoju – nepakito. Pirmojoje įstatų versijoje komitetą turėjo sudaryti „pirmsėdis, vice-pirmsėdis, du sekretoriai ir 13 rodavotojų arba tarpininkų“. Finansus tvarkė „kasierius“, kuris turėjo būti pasiturintis žmogus, nes privalėjo, pradėdamas eiti pareigas, įnešti 20 svarų „kauciją“. Jo veiklą prižiūrėjo „kasos užveizėtojai“ (*trustees*), vėliau vadinti revizoriais. Per dešimtmetį komiteto narių skaičius nusistovėjo – buvo penkiolika. 1960 m. narių skaičius sumažinamas iki devynių žmonių¹⁶. Parapijiečių aukoms rinkti numatyta kolektorių institucija. Įsigaliojo praktika, kad vienas arba du kolekoriai apeidavo pasirinktos kolonijos (tai galėjo būti tankiai lietuvių gyvenama gatvė arba didesnis rajonas) parapijiečius. Suprantama, kolekoriai galėjo būti tik pagarbą ir pasitikėjimą bendruomenėje turintys žmonės.

Komiteto nariai negalėjo būti nepasiturintys žmonės, nes numatytas įstojimo mokeskis ir „nedėlinė kontribucija dėl apmokėjimo visokių kaštų, turinčių sąryšį su bažnyčia ir misija“. Skolininkai iš komiteto turėjo būti išbraukiami po dviejų mėnesių, nebent komitetas nuspręstų palaukti. Dėl patriarchalinės tradicijos inercijos tikriausiai buvo aišku, kad komiteto nariai gali būti vien vyrai. Moterys į jį pateko tik apie 1975 m. Komiteto

susirinkimai turėjo vykti „kas bertainis“, t. y. keturis kartus per metus (nuo 1960 m. – du kartus). Vienas iš jų metų pradžioje numatomas kaip visuotinis parapijos susirinkimas. Jo metu vykdavo paties komiteto rinkimai. Tada senasis komitetas privalėjo atsiskaityti už savo veiklą. Komiteto posėdžiuose sprendimai buvo priimami mažiausiai 2/3 balsų dauguma. Pirmieji įstatai neleido komitetui veikti spontaniškai – „sąnariai, norinti iššaukti diskusiją ant abelnų susirinkimų, turi savo užmanymą vieną mėnesį prieš susirinkimą surašytą ant popieros prisiųsti komitetui“. Pirmuosiuose įstatuose numatyta 12 cenzorių, renkamų „iš tarpo galvų šeimynų“. Jie turėjo prižiūrėti tvarką per parapijos susirinkimus ir spręsti komiteto narių nesutarimus. Pažymėtina, kad jais galėjo būti ne viengungiai, o tik „geros ir padorios“ šeimų galvos. Čia prasiveržė kaimiško mentaliteto bruožai – tiktai vedę vyrai buvo laikomi pakankamai autoritetingais prižiūrėti ir spręsti nesutarimus. Visgi apie cenzorių veiklą išlikusiuose parapijos protokoluose neužsiminama, tad tikriausiai šios institucijos gana greitai atsisakyta arba ji ne pradėjo veikti.

Kunigas taip pat buvo komiteto narys, jam suteiktas garbės prezidento statusas, bet numatyta, kad jis „turės balsą ir dalyvaus tikrai tuosyk, kada bus apsvarstomas klausimas misijos bažnyčios ir abelai tikėjimiškais. Kituose dalykuose, kaip privatiškuose, pinigėškuose ir t. t., kurie su misija sąryšio neturi, kunigas gali prisidėti tik su roda arba patarimu, bet balsavimo tiesos neturi“. Klebonai iki 1912 m. gyveno draugijos nuomojamuose namuose, o kai buvo pastatyta klebonija, jų pragyvenimo sąskaitas toliau apmokėdavo draugija. Taigi nuo pat pradžių numatyta: visuomeninį ir finansinį parapijos gyvenimo pavidalą tvarko pastoviai Londone gyvenantys pasauliečiai, o kunigas tėra samdomas dvasinio parapijiečių gyvenimo ugdytojas. Šis klebono ir komiteto galių paskirstymo modelis negalėjo būti „import-

tuotas“ iš Lietuvos. Ten katalikų kunigai buvo valstybės tarnautojai, tad atlyginimą jiems mokėjo pasaulietinė valdžia. Lietuvoje parapijiečiai turėjo įtaką ir galėjo nušalinti kleboną ar jo padėjėją, bet neturėjo įtakos pasirenkant naują. Be to, klebonai Lietuvos kaimo ir miesto parapijose turėjo didelę formalią ir simbolinę galią. Londone jie galėjo pretenduoti tik į simbolinę galią.

Pirmasis misijos sąlytis su savu dvasininku

Boleslovui Šlamui, kuris neturėjo praktikos didmiesčių misijose ir atsigabeno Lietuvoje įprastą supratimą apie klebono ir parapijiečių santykius, susidūrimas su „emancipuotais“ tautiečiais buvo iššūkis. Jam išbuvus tik pusantro mėnesio, išplieskė konfliktas su bendruomenės lyderiais, įtraukęs didelę dalį parapijiečių. K. A. Matulaitis aprašo jį kilus *vien dėl finansinių nesutarimų* („vien tik dėl menkų priežasčių“)¹⁷. Šv. Petro draugijos komitetas sutiko rektoriui mokėti 3 svarų savaitinį atlyginimą (eilinio darbininko atlyginimas buvo apie 1 svarą), bet nuo pat pradžių Šlamas buvo nepatenkintas. Vis dėlto spėju, kad, šalia finansinių, būta didesnių konflikto priežasčių – gal B. Šlamas nesuitaikė su tikrove, jog misijoje esminius reikalus tvarko pasauliečiai, o ne jis. Bendruomenėje būta nepasitenkinimo V. Barulio vadovaujamos grupelės vadyba, tad kai klebonas iš sakyklos kolektorius apkaltino sukčiavimu, parapijiečiai tuoj pat suskilo. Šlamas per porą savaitių subūrė grupę, kuria galėjo remtis. 1901 m. vasario 9 d. visuotiniame parapijos susirinkime, kuriame dalyvavo tik jo šalininkai, įkurta nauja Šv. Kazimiero parapijos draugija¹⁸. Ji neturėjo pasauliečio pirmininko, klebonas tiesiogiai vadovavo ir taip pat tvarkė jos kasą. Iš karto buvo sukurtas pinigų prasimanymo mechanizmas – savi kolektoriai, kurie pradėjo vaikščioti po žmones rektoriaus vardu. B. Šlamo alga padidėjo

iki 5 svarų, bet faktiškai išgalėta mokėti 4 svarus. Gegužės 1 d. B. Šlamas užbaigė parapijų struktūrų dubliavimą – įsteigė „Broliškos pagalbos draugystę“, kuri turėjo finansiškai remti jo tvarkomos Šv. Kazimiero parapijos narius. Ji sukurta kaip atsvara Šv. Petro parapijos draugijos narius šelpiančiam „Vienybei“. Šlamo šalininkai tikriausiai vadovavosi prielaida: geriau turėti brangiau kainuojantį kunigą, nei neturėti iš viso. Dauguma parapijiečių žiūrėjo (ir žiūri dabar) į kunigą kaip į sakralų asmenį, o konfliktas su juo įstumia oponentą į nuodėmės būseną. Dėl to Šv. Petro draugijos, kurių vadovai propagavo kitokį požiūrį į kunigus, šalininkų skaičius greitai sutirpo.

Skilimas turėjo savo ribas – kuomet B. Šlamas balandžio 28 d. pasiūlė atsiskirti nuo Šv. Bonifaco bažnyčios ir pirkti atskirus maldos namus, jis sulaukė visų lietuvių pritarimo. Abi parapijos struktūros dalyvavo renkant aukas, tik Šv. Petro draugijos vardu surinkti pinigai keliavo į jos sąskaitą banke, o ne į klebono rankas. Surinktų pinigų nepakako, klebonui teko atsakyti algos ir imti paskolą iš banko; 1901 m. gruodį beveik belangis ir sudrėkęs pastatas, atsiremiantis į geležinkelio pylimą, pradėtas įrenginėti kaip lietuvių maldos namai.

1902 m. kovo 25 d. tarp arkivyskupo ir lietuvių bendruomenės buvo pasirašyta sutartis, pagal kurią arkivyskupas savo ir įpėdinių vardu įsipareigojo rūpintis, kad lietuvių bendruomenę ir bažnyčią aptarnautų kunigai lietuviai iš Vilniaus, Žemaičių ir Seinų vyskupijų. Tokiu atveju, jei tinkamo kunigo kurį laiką neatsirastų, arkivyskupas pasiliko teisę laikinai skirti bet kurį kunigą. Angliškame sutarties rankraštyje matomi derybų pėdsakai – tarp eilučių įrašyta pataisa, kad laikinai gali būti skiriamas bet koks, „išskyrus lenkų tautybės, kunigas“¹⁹. Kovo 30 d. įvyko pirmosios pamaldos naujuose maldos namuose²⁰. Vėliau šioji diena pradėta laikyti Šv. Kazimiero parapijos įkūrimo diena. Žvel-

giant iš Vestminsterio kurijos perspektyvos ta diena nereikiškė naujos misijos įsteigimo ir ženklino tik lietuvių misijos nesutarimus, į kuriuos nebuvo kišamasi.

1902 m. spalio 5 d. Šv. Kazimiero parapijos susirinkime B. Šlamas netikėtai pareiškė daugiau nesikišiąs į finansinius jos reikalus. Tą pat dieną suformuotas parapijos komitetas, pradėjęs veikti savarankiškai. Iš atsirančančios Šv. Kazimiero parapijos draugijos dokumentacijos sužinome pavardes tų visuomenininkų, kurie buvo pagrindiniai jos veikėjai. Pirmininku tapo Vladislavas Grybas, o raštininku Kazimieras Tumosas (*etiam* Casimir Thomas). Taip pat aktyvus buvo ketletą baldų dirbtuvių turėjęs verslininkas Pranas Straškauskas (*etiam* Frank Strathowski, 1878–1934 m.). Tikriausiai jau iki tol jie buvo artimiausi klebono Šlamo patikėtiniai ir susirinkime buvo įforminta tik esama padėtis. Šie žmonės iki skilimo nebuvo pirmose Šv. Petro draugijos gretose. Būtent skilimas leido jiems išeiti į lietuvių bendruomenės vadovus. Jie neilgai liko dėkingi klebonui – nuo pavadžio paleistame komitete jau lapkričio 9 d. nuskambėjo siūlymas sumažinti klebono algą iki 3 svarų. 1903 m. sausio 3 d. Boleslovas Šlamas paskelbė pasitraukęs iš klebono pareigų²¹, iš iki tol dar neperduotos komitetui parapijos kasos pasiėmė 53 svarus įšaldytos savo algos ir skubiai išvyko.

Boleslovas Šlamas buvo pirmasis kunigas, įnešęs į Londono lietuvių bendruomenę verslininkavimo dvasią. Tikriausiai jo iniciatyva, šalia rinkliavų, pradėti ruošti tradicija virtę „baliai“, sukuriantys papildomų pajamų. Jis panaudojo savo, kaip dvasininko, autoritetą paskolai gauti ir galiausiai įgyvendino lietuvių bendruomenės svajonę turėti savus maldos namus. Pagrindinių katalikiškų parapijų sociologas Josephas H. Fichteris kunigo veikloje pabrėžia *verslininko* vaidmens patrauklumą: kai kurie parapijiečiai labai vertina kunigą, kuomet apie jį gali pasakyti, „jog jis yra geras verslininkas“²². Lietuviams patiko

ir patinka veiktis ir verslūs jų misijos kunigai, kurie pajėgia keisti bendruomeninio gyvenimo sąlygas. Kitas dalykas, jog kai kurių kunigų, iš kurių B. Šlamas buvo pirmasis, verslumo dvasia kartais susikirsdavo su parapijiečių *branduolio* interesais.

Abi misijos frakcijos Šlamui pasitraukus sustingo skilimo būsenoje. 1903 m. sausio 11 d. visuotiniame parapijiečių susirinkime pirmą kartą prabilta apie Šv. Kazimiero ir Šv. Petro draugijų susivienijimą. Ši idėja sunkiai skynėsi kelią – dėl pasiūlymo kilo didelis „ergelis“²³. Dvi bendruomenės lyderių grupės be autoritetingo tarpininko nepajėgė susitarti. Surastas klebonas Antanas Racevičius-Talmontas (rektoriatu nuo 1903 m. liepos iki 1905 m. lapkričio) neišplėtojo ganytojiškos veiklos, neparodė iniciatyvos likviduoti skilimą, nelankė parapijiečių ir skola už maldos namus nemažėjo²⁴. Šv. Petro draugijos nariai nebuvo suinteresuoti šlietis prie parapijos, kuriai vadovauja toks „silpnas“ klebonas. Tiesa, galbūt tik Šv. Kazimiero draugijos vadovų iniciatyva šiek tiek rūpintis maldos namais. Tik išvažiavus Šlamui, 1903 m. pradžioje kolekoriai rinko pinigus, nors surinko dvigubai mažiau nei prieš metus. 1904 m. kovą buvo atliktas maldos namų remontas – tvarkytas vis labiau kiūrantis stogas ir nutinkuotos sienos²⁵.

A. Racevičiaus-Talmonto rektoriatu laikotarpiu lietuvių bendruomenė gavo progą parodyti modernaus nacionalizmo pavidalą įgavusią savimonę. Rektoriui sunkiai pakėlė drėgną klimatą ir pakalbėdavo apie išvykimą. Tikriausiai pirmo tokio prasitarimo paveikti Šv. Kazimiero draugijos vadovai 1903 m. lapkritį nuvyko pas arkivyskupą Francisą Bourne'ą prašyti naujo kunigo. Prieš pusmetį Vestminsterio kuriją buvo pasiekusi žinia, kad pas juos atvykti nori kun. Jerzy's Kalinowski's iš Vilniaus vyskupijos; jis arba nemokėjo lietuviškai, arba mokėjo prastai. Londono hierarchai tikriausiai nežinojo apie Lietuvoje prasidėjusią konkurenciją tarp lietuvių ir lenkų nacionalistų siekiant

patraukti į savo pusę dvikalbius ar trikalbius gyventojus. Tada abi pusės dar nebuvo spėjusios išdėstyti savo pozicijas polemijėje literatūroje Vakarų Europos kalbomis. Taigi J. Kalinowski'o kandidatūrą pasiūlė apsilankiusiems lietuvių delegatams. Bendruomenėje kilo spontaniškas nepasitenkinimas, kurį žadino gaji nuostata: kuriją veikia lenkai. Kita vertus, jie žinojo apie arkivyskupo įsipareigojimą neskirti kunigo lenko ir bijojo, kad ši teisė bus atimta. Kitą sekmadienį apie 100 lietuvių nuėjo į arkivyskupo būstinę su prašymu neskirti lietuviškai nemokančio kunigo. Spėtina, jog eisenoje dalyvavo ir marginalizuotos Šv. Petro draugijos nariai. Kuomet žinia apie lietuvių eisena pasiekė kuriją, apsaugai iškvietė policiją. Paaiškėjo, kad per praėjusią savaitę buvo išsiaiškinta su Vilniaus vyskupijos vadovybe ir J. Kalinowski's atsisakė savo ketinimų. Arkivyskupas tą pat dieną paprašė A. Racevičiaus-Talmonto dar pasilikti, kol bus rastas kitas kunigas, ir šis sutiko²⁶. Šis atvejis taip pat sustiprino lietuvių bendruomenės branduolio suvokimą, kad tik jis gali nuspręsti, koks ganytojas bendruomenei tinkamas.

1905 m. lapkritį Šv. Kazimiero draugijos kviečiamas į Londoną iš Virbalio atvyko kun. Kazimieras Jurgis Matulaitis (1868–1945 m.). Jis buvo suvalkietis, kaip ir dauguma Londono lietuvių. Matulaitis turėjo patirties dirbant migrantų parapijose – 1900–1901 m. rektoriavo Šv. Roko misijoje Broktone, JAV²⁷. Iš dalies dėl to, kad buvo ragavęs darbo imigrantų misijoje, o iš dalies dėl charakterio ypatybių jis iš karto priėmė Šv. Kazimiero draugijos nustatytas samdos sąlygas ir niekada nesikėsino į misijos įstatuose išdėstytas draugijos prerogatyvas.

Visuomenininkų branduolys

1905–1906 m. žiemą naujasis rektorius parodė iniciatyvą: pasiūlė įsteigti knygyną-biblioteką ir padovanojo 133 savo knygas.

Kalėdodamas atnaujino rinkliavą skola gražinti ir nemenką sumą skyrė iš savo santaupų. Visgi tuo pat metu jau kėlė mintį, kad ateityje reikės pirkti naują pastatą. Energingos klebono iniciatyvos pradėjo kelti pasitikėjimą ir atrišo plonas parapijiečių pinigines. Pasitikėjimo kapitalo augimas sutirpdė misijos skilimą – 1906 m. rugpjūtį Šv. Petro draugija, kuriai anuomet priklausė tik pora dešimčių šeimų, buvo likviduota ir savo finansus pervedė į Šv. Kazimiero parapijos kasą. Jai priklausę visuomenininkai įsiliejo į prieš keletą metų B. Šlamo suburtą visuomenininkų grupę. Buvęs Šv. Petro draugijos pirmininkas Vincentas Barulis veikiausiai susitaikymo ženklan padovanojo bažnyčiai krikštyklą ir 1907 m. sausį pirmą ir paskutinį kartą tapo komiteto pirmininku. Aplink jį spietęsi visuomenininkai po susivienijimo nebuvo renkami į Šv. Kazimiero parapijos komitetą. 1908 m. vasarį misijos skilimo pasekmės galutinai likviduotos – dvi savišalpos draugijos susijungė ir buvo įkurtas „Susivienijimas lietuvių Rymo katalikų“, iki karo turėjęs apie 120–140 narių ir toliau tradiciškai vadintas „Vienybė“²⁸. Pirmuoju jo pirmininku tapo V. Barulis, bet kitais metais išnyko iš Londono draugijų sąrašų.

Pirmuoju K. J. Matulaičio rektoriavimo laikotarpiu (1905–1915 m.) susiformavo keliolikos vyrų branduolys, tvarkęs parapijos reikalus ir dominavęs tarpukario visuomeninio gyvenimo scenoje. Jie prisiėmė atsakomybę už įstatuose aprašytos struktūros veiklą. Verta pačią religinę lietuvių bendruomenę pamėginti skirstyti pagal *dalyvavimo* masą. Remiantis minėtojo sociologo Josepho H. Fichterio (1908–1994 m.) modeliu, parapijos veiklos viršūnėje dominuoja *branduolio* (*nuclear*) parapijiečiai, kurie aktyviausi parapinio gyvenimo ir religinių praktikų dalyviai. Didžiausią parapijos dalį sudaro *prisiderinę* (*modal*) parapijiečiai, kurių išskirtinis bruožas yra tiesiog religinė „praktika“ pagal nustatytas normas. Po jų eina

pakraščio (marginal) parapijiečiai, kurie save laiko religinės bendrijos nariais, bet religinėje praktikoje prisilaiko tik minimaliausių normų, pvz., bažnyčių lanko per dvi didžiausias šventes. Galiausiai išskiriami *įmigę* ar *užgesę (dormant)* parapijiečiai, pasitraukę nuo religinių praktikų.

Taikant šį modelį Londono lietuvių misijos tikrovei, įmanoma pagal vardus išskirti *branduolio* parapijiečius nuo pat misijos egzistavimo pradžios. Jie priklausė apie misiją veikiančių katalikiškų draugijų vadovybėms. Tuo tarpu vardiniu lygmeniu jau negalima kitų parapijiečių klasifikuoti į *prisiderinusių*, *pakraščio* ar *užgesusių* kategorijas. Dėl to katalikiškos Londono lietuvių bendruomenės istorija yra parapijos branduolio ir kunigų veiklos istorija. Anot J. H. Fichterio, *branduolio* parapijietis „ne tik atlieka kasmetinę Velykų pareigą ir reguliariai lankosi sekmadienio Mišiose. Jis taip pat turi būti asmuo, kuris šv. Komuniją priima kas savaitę arba dažniau ir priklauso parapijos organizacijai“²⁹. Vis dėlto Fichteris daro keletą išlygų: kai kurie *branduolio* parapijiečiai aktyviai dalyvauja visuomeninėje veikloje, bet pagal religinę praktiką priskiriami *prisiderinusių* parapijiečių kategorijai. Kita vertus, išskirtinai religingi parapijiečiai, einantys komunijos kasdien, „tik formaliai priklauso parapijos draugijoms arba iš viso joms nepriklauso“³⁰. Londono lietuvių misijos atveju sunku pasakyti, kiek parapijos branduolio vyrai per pirmuosius jos egzistavimo dešimtmečius buvo pasinėrę į religines praktikas. Kai kurių religinių draugijų sąrašai yra išlikę tik nuo 1924 m., iš jų matyti, kad tada dominavo moterys. Darytina išvada, kad *branduolio* lietuvių vyrus labiau domino visuomeninė veikla, o ne didesnio pamaldumo patirtys. Ši tendencija nepakito per visą lietuvių misijos istoriją. Parapijos branduoliui priskirtinų moterų visuomeninė veikla, prasidėjusi Pirmojo pasaulinio karo metais, ir religinių praktikų integralumas buvo didesni.

Remiantis Josepho H. Fichterio išplėto-ta *branduolio* parapijiečių charakteristika, galima spekuliatyviai pamėginti išryškinti ir daugiau lietuvių misijos steigėjų bruožų. Fichteris pabrėžia, kad *branduolio* parapijiečiai dažniausiai yra vedę ir jų šeimos anapus namų slenkščio pasireiškia kaip „geros“, pavyzdinės, katalikiškos šeimos. Jis pabrėžia, jog *branduolio* parapijiečiais dažniausiai tampa mažiau išsilavinę migrantai iš kaimo. Kuo ilgiau gyvena mieste ir kuo aukštesnį išsilavinimą įgyja, tuo labiau ryškėja *branduolio* parapijiečių vaikų evoliucija link *pakraščio* ar *užgesusių* parapijiečių – „kuo ilgiau šeima gyvena mieste, tuo mažiau tikėtina, jog jos nariai bus branduolio parapiečiai“ (p. 29). Kaip matysime vėliau, antrosios lietuvių imigrantų kartos sąlytis su parapine veikla šią normą patvirtina. *Branduolio* parapijiečiai nesigilina į dogmatinį ar moralinį Bažnyčios mokymą ir priima jį be refleksijos. Priklausymas parapijai, kaip religinei institucijai, yra esminė *branduolio* parapijiečio tapatybės dalis. Toks priklausymas palaiko paveldėtą vertybių visumą, nes branduolio parapijiečiai labai retai būna atsivertėliai iš kitų religijų. Šis priklausymas įgalina ir palaiko vidinį integralumą, o tai ypač svarbu gyvenant kaimynystėje (ir mažumoje) su „svetimaisiais“ religine ir vertybine prasme. Pažiūrų ir veiklos integralumas reiškia, kad branduolio parapijietis priima kleboną kaip parapijos „galvą“ ir „santykiai tarp tokio asmens ir kunigų linksta į širdingumą ir spontaniškumą“³¹. Šis bruožas buvo ir yra įspaustas lietuvių misijos gyvenime. Vis dėlto reikia pasakyti, kad Josephas H. Fichteris savo modelį konstravo aprašinėdamas ne etnines parapijas, kurias įsteigė vyskupai ir kuriose nuo steigimo dienos buvo užtikrinta dominuojanti kunigų pozicija pasauliečių atžvilgiu. Kaip matėme, aplinkybės lietuvių misijoje susiklostė kitaip.

Biografinių žinių trūkumas neleidžia atkurti *branduolio* parapijiečių profesinių ir

visuomeninių gyvenimų. Iš jų tarpo galima išskirti keletą veikliausiųjų. Tai savo siuvelyką turėjęs Vaclovas Degėsis (1882–1940 m.), Juozas Sleznikas (1890–1940 m.), Aleksandras Rudzevičius (1890–1964 m.), odos apdirbimo fabrike dirbęs Antanas Scinskas (1879–1948 m.), stalius ir vėliau verslininkas Petras Liūdžius (1887–1958 m.), keleto siuvelyklų su parduotuvėle savininkas Petras Bulevičius (vėliau Bulaitis, 1895–1975 m.). Čia suminėtieji ir kiti visuomenininkai nesitenkino veikla vienoje draugijoje ir įsitraukė į keletą iš karto. Londone progų tam netrūko – šalia parapijos ir savišalpos draugijų (jų komitetus sudarė tie patys žmonės) apie 1905 m. pradėjo veikti socialinis klubas, 1910 m. specialiai kultūrinei veiklai plėtoti įkurta draugija „Rūta“³², tais pat metais įkurtas kooperatyvas „Biruta“, išsinuomojęs kepyklą lietuviškai duonai kepti³³. 1914 m. įsikūrė savišalpos draugijos „Ūkie“, į ją būdavo priimama nepaisant pasaulėžiūrinių įsitikinimų, tik katalikus vienijanti Šv. Vincento šalpos draugija. Karo metais veikė „Lietuvos aukuras“ – nukentėjusiesiems nuo karo lietuviams šelpti fondas. Kai kurios draugijos karo metais nutraukė savo veiklą, pvz., „Rūta“. Ji atkurta 1925 m. ir nuo tada jai dešimt metų pasikeisdami vadovavo P. Bulaitis ir J. Sleznikas³⁴. 1917 m. nustojo veikti ir senoji savišalpos draugija „Susivienijimas lietuvių Rymo katalikų“, kuri prieš užsidarydama iš savo gretų spėjo pašalinti kairiųjų įsitikinimų narius³⁵. Ji atsikūrė 1921 m. ir po šešerių metų randame, kad naujus įstatus rašo P. Bulaitis, V. Degėsis, A. Rudzevičius, J. Sleznikas ir A. Scinskas³⁶. Karo metais buvo prarastos socialinio klubo patalpos ir atkuriant 1925–1927 m. pagrindinis vaidmuo teko tiems patiems veikėjams – J. Sleznikui, V. Degėsiui, A. Rudzevičiui ir P. Bulaičiui³⁷.

Konkurencija dėl vadovo vietos buvo papildoma paskata veikti aktyviau konkrečios draugijos ir visos bendruomenės labui. Jie priklausė dviem kartoms, tarp jų gal taip pat

būta trinties, kurios pėdsakų mums nepavyko aptikti. Nepaisant neišvengiamų konfliktinių situacijų, juos labiau jungė nei skyrė; jie įleido šaknis Londone ir savo laisvalaikį susiejo su katalikybės ir lietuviybės palaikymu. Parapijos branduolio iš tų pat žmonių formavimuisi įtakos turėjo migracijos stabilizacija prieškario dešimtmetį. 1905 m. Parlamentas priėmė *Svetimšalių įstatymą*, pagal kurį nustatyta per metus priimamų asmenų kvota – 4000. Jo tikslas pirmiausia buvo pristabdyti žydų migraciją į D. Britaniją, bet jis pristabdė visų imigrantų, tarp jų ir lietuvių, įsikūrimą.

Vadovavimas misijai ir kitoms draugijoms buvo išskirtinai vyriškas užsiėmimas. Našlės ir ilgiau netekėjusios merginos įsirašydavo kaip parapijos rėmėjos, veikė kaip aukotojos, bet ne daugiau. Aptariamam laikotarpiu pagrindinė visuomenininkų žmonių pareiga buvo gimdyti ir auginti vaikus, prižiūrėti kuklią buitį. Krikštų knygos atskleidžia gimdymo pareigos naštą, būdingą visuomenininkų žmonoms. Pavyzdžiui, Magdalena Scinskienė (1878–1968 m.) 1906–1918 m. pagimdė šešis vaikus, Ona Liūdžiuvienė 1908–1927 m. – aštuonis, Marija Barulienė (1871–1953 m.) 1904–1915 m. – vienuolika, Ona Bulaitienė (1903–1995 m.) 1923–1941 m. – taip pat vienuolika. Ne visi vaikai išgyvendavo ir ne visos moterys tiek gimdydavo. Moterys visuomeninės veiklos poreikį patenkinti galėjo tik po gimdymų maratono ir tik tada, kai atsirado atitinkamos sąlygos. Tam geriausiai tiko kultūrinė „Rūtos“ draugija ir moteriška savišalpos Šv. Onos draugija, įsteigta 1915 m.

Dvasininkų autoriteto pamatas

Labiausiai klebono autoritetą sutvirtino savos bažnyčios statyba 1911–1912 m.³⁸ Keletą metų iki tol bendruomenė svyravo, kaip elgtis su vis labiau kiūžtančiu pastatu, kuris dar būdavo ir apvagiamas. Iki 1910 m. vasa-

ros nebuvo gražinta skola, tad lietuviai negalėjo rimčiau svarstyti savo maldos namų ateities. Ją gražinus, po keleto diskusijomis persmelktų parapijos susirinkimų buvo apsispręsta seno pastato neremontuoti, o statyti savo bažnyčią. Panašu, kad Matulaitis siekė, jog ji nedarytų gėdos lietuviams, o tokioms pastangoms reikėjo didesnės skolos naštos nei iki tolei. Vien žemės sklypas kainavo tiek pat, kiek senieji maldos namai, kurių atskratyta už mažesnę kainą, nei buvo pirkti. Iš viso naujos bažnyčios kaštai (su žemės kaina) buvo beveik penkis kartus didesni nei kad prieš dešimtmetį. Tuo tarpu daugumos lietuvių finansinis pajėgumas vargiai ar buvo pakilęs. Nepaisant to, bendruomenės vadovai ir rektorius sugebėjo įtikinti parapijiečius (tuomet dar nebuvo žinoma visa kaina) padėti solidesnius pamatus savo ateities savaitgaliams. Aukas rinkti sekėsi sunkiai, nes daug parapijiečių neišgalėjo arba nenorėjo papildomų išlaidų. Būdavo, „aciranda daugumas jaunųjų kūrei wisai nenori dėtis ant bažnyčios. Wisai išeina iš namų“, kuomet sužino, kad lankysis klebonas³⁹. Kai kurie reagavo netgi piktokai: „aciranda dauguma žmonių“, kurie „pavidi kat prabaščius auksini lenciuga nešioja. Tai jei ir ta noretu atimti“⁴⁰. Matulaitis savo ruožtu apeliavo į labiau pasiturinčiųjų norą pakeisti pinigus į prestižą – už didesnę auką garantuotos nuolatinės sėdimos vietos bažnyčioje ir asmeninių Mišių laikymas.

Apskritai parapijiečiai pasitikėjo Matulaičiu piniginiuose reikaluose, tai ypač išryškėjo bažnyčią pašventinus. Dar senuosiuose maldos namuose jo iniciatyva pradėtos rinkti aukos vargšams – įrengtas „baksiukas“, į kurį būdavo metami pinigai ir paskui išdalijami. Vėliau tai vadinta ubagų kasa⁴¹. 1913 m. rektorius iniciatyva įkurta Londono lietuvių „pinigų prieglauda“. Čia buvo galima saugoti santaupas, o įnešti pinigai tikriausiai būdavo investuojami, nes žmonės, turėję indėlį, gaudavo procentus⁴². Karo metais Matulaitis įsteigė ir globojo keletą jau minėtųjų savi-

šalpos draugijų. Pagrindinis jų tikslas buvo rūpintis mobilizuotųjų lietuvių žmonomis. 1919–1921 m. lietuvių bendruomenė buvo nusipirkusi patalpas bendruomenės centrai, pirko tik už kiek mažesnę sumą nei bažnyčią (skolas už ją vis dar gražino iki 1923 m.) ir sukūrus paskolos fondą. Jo prižiūrėtoju tapo K. J. Matulaitis. Kuomet jis pavargo nuo dalininkų kivirčių ir pasitraukė, fondas buvo likviduotas ir namai parduoti⁴³. Trečiajame dešimtmetyje rektorius buvo išipainiojęs į didokas paskolų „schemas“. Jis, kaip autoritetingas tarpininkas, skolindavosi iš vienu asmenų ir tuos pinigus perskolindavo kitiems⁴⁴. Be to, kai kurie parapijiečiai, jam tarpininkaujant, investuodavo į Lietuvos bankus. Visa tai liudija, kad K. J. Matulaitis porą dešimtmečių buvo pagrindinis parapijiečių patikėtinis tvarkant finansus.

Kazimieras Jurgis Matulaitis pagal išgaliojusį paprotį siekė prižiūrėti parapijos branduolio žmonių steigiamas asociacijas. Kai kurias prižiūrėjo formaliai, pvz., 1925 m. rektorius tapo jaunimo įsteigto Sporto klubo prezidentu. Kitur Matulaitis dėjo daugiau energijos į pastangas kontroliuoti. Ypač tai būdinga 1905 m. prie maldos namų įsteigtam socialiniam klubui. Iš pradžių jis buvo suvokiamas kaip parapijos dalis ir rektorius buvo jo prezidentas. Klubui vadovavo tie patys žmonės, kurie tvarkė Šv. Kazimiero draugijos reikalus. Pritrūkus pinigų klubui, nedidelės sumos būdavo skolinamos iš parapijos kasos. Bendruomenės vadovų ir klebono akimis, klubas buvo problemiškas dėl to, kad lankytojai neretai painiodavo jį su alude. Parapijos komiteto protokolai atskleidžia dažnus skandalus. Pavyzdžiui, 1906 m. komitetas piktinosi, kad klubas „weliku naktį buvo adaras ir žmones nekuria prisigeria ateju i bažnyčią“. Nutarta: per šventes klubas bus atidarytas, bet alkoholiu jame nebus prekiaujama⁴⁵. 1908 m. komiteto susirinkime išrinkti keturi tvarkdariai, privalantys iš klubo išmesti mušeikas ir kviesti policiją, jei šie toliau nuo

durų nesiskirstytų⁴⁶. 1910 m. klebonas mėgino užverti duris vaikams, „kat neįprastu gert ir perdauk neįdiktų“. Klubas priimdavo visus lietuvius ir tapo populiarumo taip ir negavusių kairuoliškųjų idėjų sklaidos erdve. 1910 m. rektorius įspėjo, kad minėtasis K. Pilėnas „pradeda pardavinėti visokas knygytes kures geriem katalikam neusimoka pirkt ne skaitit“⁴⁷. Klebonas ir kitaip rūpinosi klubo reputacija. Pavyzdžiui, 1914 m. jis „primine Jaunimui klube apei dainavima kat teip kai vilkai ne stauktu jai nori turi sikių sutartinai su mergoms dainoti nes tokiu dainavimu tai geda visiems no anglu“⁴⁸.

Kaip matyti iš šių pastangų, viena pagrindinių kontrolės gijų buvo blaivybės propagavimas. Nuo 1907 m. pakviesti pasisvečiuoti kunigai pradėjo rengti šiam tikslui skirtas misijas. Tikriausiai tada buvo įkurta blaivybės draugija, 1908 m. turėjusi apie 100 narių⁴⁹. Pastangos nebuvo sėkmingos. Blaivybės draugija 1911 m. sumažėjo iki 70 narių, iš kurių 10 alkoholį vartojo saikingai⁵⁰. Ši išlyga anuomet buvo dažna, nes blaivybės nereikšė visiškos abstinencijos. Pasisėdėjimai klube per didžiąsias šventes ir toliau kėlė problemas. 1914 m. vėl prašyta žmonių kad „subatoj prieš Velikas nepasigertu o pasigierie kat į Bažničia neitu ir ten trucksmo nedaritu, kat ne atsikartotu pereitu metu istorija“⁵¹. Matulaičiui ir blaivybės šalininkams buvo pavykę primesti abstinencijos normą trečią kartą 1927 m. atkurtam socialiniam klubui. Tikriausiai dėl to, kad atkurta-

me klube pustrėčių metų buvo nesilaikoma tradicijos prekiauti alumi, jo pajamos 1929 m. pradėjo mažėti. Daugumai lietuvių nepatiko blaivininkų primestos laisvalaikio leidimo taisyklės. 1929 m. rudenį pradėta prekiauti alkoholiu, tai likvidavo gresiančią krizę ir kelis kartus padidino klubo pajamas⁵². Po šio mėginimo ne tik propaguoti, bet ir primesti blaivybės idealus rektoriai daugiau nebandė ir nesikišo į klubo veiklą, o blaivybės draugijos pėdsakai išnyko iš išlikusiųjų šaltinių.

Tarp K. J. Matulaičio ir *branduolio* parapijiečių nusistovėjo įtakos pusiausvyra. Klebonas automatiškai turėjo sakralaus asmens aureolę, o sugyvenamas, iniciatyvus ir verslus klebonas galėjo sukurti situaciją, kuomet parapijiečiai be jo nesimtumė jokių visuomeninių iniciatyvų. K. J. Matulaitis buvo kaip tik toks. Jo autoritetą stiprino ir rektoriavimo trukmė. Pirmi lietuvių misijos kunigai priklausė pirmajai daugumos atvykėlių kartai, gimusiai apie 1870 m., Tomas Banaitis buvo gimęs 1865 m., Boleslovas Šlamas – 1871 m., Antanas Racevičius-Talmontas – 1874 m., Kazimieras Jurgis Matulaitis – 1868 m. Pastarasis Londone klebonavo ketvirtį amžiaus, tad per tą laiką į parapijos kūrimo darbą įsitraukė vis daugiau jaunesnių žmonių (gimusių apie 1890 m.), kurie į Londoną atvyko būdami vaikai arba įsikūrė čia senkant pirmajai migracijos bangai. K. J. Matulaitis gana greitai susikūrė didelį autoritetą tarp savo bendraamžių, o jaunesnieji perėmė pagarbos jam tradiciją.

Išvados

Londono lietuvių bendruomenės aktyvistai 1896–1899 m. sukūrė katalikišką lietuvių misiją, parapiją. Ji turėjo savivaldą ir taip skyrėsi nuo teritorinių Lietuvos parapijų. Parapijiečiai susikūrė kunigo ir kulto pastatų finansinio išlaikymo mechanizmą ir pradėjo samdyti rektorius, klebonus, kurių pareiga buvo sielovadinis vadovavimas tikinčiųjų bendruomenei. Lietuvių kunigai dalyvavo šiame procese, bet vaidino antraeilį vaidmenį.

Tuo pat metu susiformavo Londono lietuvių misijos branduolys. Per pirmus tris XX a. dešimtmečius lietuvių misijos vadovybėje reišėsi apie 20–30 vyrų, iš kurių 5–6 buvo itin aktyvūs ir konkuravo. Šiam branduoliui priklausė tiktai vyrai, turintys autoritetą bendruomenėje ir labiau pasiturintys.

Misijos veikla iš dalies sutriko 1901–1906 m., kuomet pirmasis jos rektorius

Boleslovas Šlamas (1901–1903 m.) pamėgino perimti finansinę kontrolę. Dėl to atsirado viena kitos veiklą dubliuojančios parapiinės (Šv. Petro ir Šv. Kazimiero) ir savišalpos draugijos. Skilimas turėjo savo padarinių, nes finansiškai įgalūs misijos nariai 1901–1902 m. žiemą finansiškai prisidėjo nuperkant ir įrengiant pirmuosius maldos namus.

Padėtis stabilizavosi, kai rektorius Kazimieras Aloyzas Matulaitis (1905–1930 m.) parodė iniciatyvą ir pagarbą imigrantų bendruomenių savivaldos tradicijoms. Jo socialinį simbolinį kapitalą ypač sėkmingai įtvirtino 1911–1912 m. pavykusi naujos bažnyčios statyba. Jis tapo neginčijamu lietuvių bendruomenės lyderiu, tarp kita ko, tvarkančiu ir jos (bet ne misijos griežtąja prasme) finansus. Pasauliečiai misijos vadovai veikė jo šešelyje ir neginčijo jo autoriteto. Tokia padėtis vis dėlto nekeitė formalaus galių pasidalijimo tarp misijos vadovų ir rektoriaus.

Nuorodos

1. XIX–XX a. sandūros socialinį Londono pavaldą mikrolygmeniu atkūrė sociologas Charlesas Boothas. Jo veikalo *Life and labour of the people in London* pirmoji dviejų tomų laida pasirodė 1889–1891 m. Trečiasis leidimas (jau septyniolikos tomų) pasirodė 1902–1903 m.
2. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai: jų kovos už savo bažnyčią ir jų visuomeniniai darbai*, Kaunas, 1939, p. 17.
3. K. A. Matulaičio suvestinės. 1911 02 21–22, Lietuvių misijos byla (1902–1983 m.), Vestminsterio vyskupijos archyvas. Signatura ZT.
4. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai*, p. 10–11.
5. *Ten pat*, p. 15.
6. *Ten pat*, p. 143.
7. *Ten pat*, p. 17.
8. *Ten pat*, p. 19.
9. *Ten pat*, p. 20.
10. *Ten pat*, p. 20.

11. *Ten pat*, p. 143.
12. *Ten pat*, p. 29–32, 146.
13. *Ten pat*, p. 18–19.
14. *Ten pat*, p. 25. Šiuolaikiniam skaitytojui verta priminti: tuo metu vienas svaras sterlingų buvo dalijamas į 20 šilingų, o kiekvienas šilingas į 12 pensų. Taigi svaras – 240 pensų. 1902 m. Ist Endą aplankęs amerikiečių rašytojas Jackas Londonas kitais metais išleido įspūdžių knygą *People of Abyss* ir pateikė duomenų apie pragyvenimo kainas. Teoriškai minimumą gaunantis šeimos maitintojas per savaitę turėjo apie 4 šilingus išleisti duonai, apie 3 šilingus mėsai, beveik po 10 pensų margarinui (sviestas buvo per didelę prabangą), arbatai ir cukrui, apie 6 pensus pienui. Savaitėi anglis kainuodavo apie 1 šilingą, o malkos apie 3 pensus.
15. Konstitucija ir įstatai priimti per draugystę „Lietuviška Šv. Petro Parapija Londone“ [1899–1900], Šv. Kazimiero bažnyčios Londone archyvas (toliau – KVL), f. 1, b. 2.

16. Šv. Kazimiero parapijos metinio narių susirinkimo protokolas. 1961 01 17, Stasio Kasparo archyvas.
17. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai*, p. 25–28.
18. *Ten pat*, p. 33.
19. Constitution and Rules of the Society entitled: „St. Peter’s Parochial Society of Lithuanians in London“ [1901], KVL A, f. 1, b. 2.
20. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai*, p. 39.
21. *Ten pat*, p. 40–41.
22. Fichter Joseph H. *Social relations in the urban parish*, Chicago, 1954, p. 130.
23. Šv. Kazimiero draugijos komiteto susirinkimų protokolai 1902–1919, KVL A, f. 1, b. 7.
24. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai*, p. 42–43.
25. Dokumentai apie pirkimus lietuvių bažnyčiai ir jos remontą. 1902–1904 m., KVL A, f. 1, b. 8.
26. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai*, p. 44–45.
27. *Ten pat*, p. 47–50.
28. *Ten pat*, p. 54–55, 140.
29. Fichter Joseph H. *Social relations in the urban parish*, p. 24.
30. *Ten pat*, p. 23.
31. *Ten pat*, p. 30.
32. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai*, p. 150–151.
33. *Ten pat*, p. 149–150.
34. *Ten pat*, p. 153–161.
35. *Ten pat*, p. 142.
36. *Ten pat*, p. 143.
37. *Ten pat*, p. 169–170.
38. Apie tai plačiau žr. Raškauskas K. 1912 m. kovo 10 d. – Londono lietuvių išėjimas iš Egipto, *Britanijos lietuvis*, 2012, nr. 2, p. 6–9. [Internetinė prieiga: <http://jklb.org/content/archyvas-1>]
39. Šv. Kazimiero draugijos komiteto susirinkimų protokolai 1902–1919 m., 1911 10 08 įrašas.
40. *Ten pat*, 1912 01 06 įrašas.
41. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai*, p. 53.
42. *Ten pat*, p. 74.
43. *Ten pat*, p. 168–169.
44. *Ten pat*, p. 99.
45. Šv. Kazimiero draugijos komiteto susirinkimų protokolai 1902–1919 m., 1906 05 06 įrašas.
46. *Ten pat*, 1908 02 09 įrašas.
47. *Ten pat*, 1910 05 01 įrašas.
48. *Ten pat*, 1914 07 05 įrašas.
49. 1908 03 11 vizitacijos protokolas, Lietuvių misijos byla Vestminsterio vyskupijos archyve.
50. 1911 03 17 vizitacijos protokolas, *ten pat*.
51. Šv. Kazimiero draugijos komiteto susirinkimų protokolai 1902–1919 m., 1914 04 14 įrašas.
52. Matulaitis K. A. *Londono lietuviai*, p. 170–173. Autorius pateikia gausybę finansinių duomenų, bet galbūt sąmoningai nedaro išvadų apie išaugusias klubo pajamas dėl leidimo prekiauti alkoholiu.

THE LITHUANIAN CATHOLIC COMMUNITY IN LONDON FROM 1896 TO 1930

At the beginning of the 20th century London already had a steady Lithuanian community consisting of 1500-2000 persons. The first traces of organized community life date from 1894, when religiously conscious Lithuanians joined a Catholic Polish-Lithuanian mission. From 1896 onwards a few dozen activists formed a mutual assistance society and started to plan the establishment of a purely Lithuanian mission. On November 25, 1899 they formed a committee to found the St. Peter's Lithuanian Mission; adapted standard statute for immigrant Catholic missions to Lithuanian needs; and began raising funds both to support the mission and to pay rent to the German Catholic church which the Lithuanians used for the mission. The committee also sought to obtain legitimation from the Westminster Archbishop for the already active Lithuanian mission and began looking for a Lithuanian priest willing to come to London. The archdiocese curia approved of the idea of a separate mission for Lithuanians and also began looking for a suitable priest. But it didn't quite appreciate the subtleties of the Polish-Lithuanian dispute and the Lithuanian desire for not just a Lithuanian-speaking priest but one who supported the ideas of Lithuanian national separateness from Poland. Despite this tension, which included Lithuanian suspicions that the Westminster hierarchy tacitly intended to foist a Lithuanian-speaking Polonizer on the Lithuanians, the latter, on July 11, 1900, received official permission to found their mission. On January 7, 1901, the statute of St. Peter's were approved by the curia, and Father Boleslovas Šlamas (1871-1917), a priest suggested by the Lithuanian activists, was appointed rector.

The statute provided for the priest to be hired and paid an agreed-upon honorarium, with all material assets of the mission belonging not to the Westminster archdiocese but to the Lithuanian mission itself. A general meeting of the members of the mission was to be held once a year with the power to elect an executive committee composed of men with standing in the community. During the first three decades of the 20th c. the mission's leadership consisted of 20 to 30 men, of whom five or six were especially active and competed with each other. Until World War I Lithuanian community leaders in London established several more cultural and economic societies headed by the same people who also headed the Lithuanian mission. The not very numerous social activists espousing left-wing views also participated in organizing the Catholic mission. They believed that making Lithuanian community life more active is a task that should not be impeded by ideological commitments.

During the rectorship of Fr. Boleslovas Šlamas (from January 7, 1901 to January 3, 1903) the Lithuanians bought a neglected building which they turned into a house of prayer after taking out a loan in the rector's name. When the house was blessed on March 25, 1902, the archdiocese and the Lithuanian mission signed an agreement reflecting the Lithuanians' deep-seated anxieties: it stated that the mission's priests could be of any nationality except Polish. Though Father Šlamas played an essential role in securing the mission's property, he also managed to split the mission itself. It is likely that he could not abide his status as a mere employee. After accusing the leadership of St. Peter's Mission of financial machinations, he established

a Society of St. Casimir which he himself controlled as well as a mutual aid society to serve the members of St. Casimir's. Because of the well-entrenched tradition of respect for priests and also because of the fear that disputes might force the long-awaited Lithuanian priest to quit his job, most Lithuanians chose to join these new organizations. Even so it was Father Šlamas himself who soon became disappointed with what he had wrought, and he left London never to return.

After his departure the leaders of St. Casimir Society took over the house of prayer and began looking for a new priest. After several unsuccessful attempts in that direction they hired Father Antanas Racevičius-Talmontas who served from July 1903 until November 1905 but he did not meet the expectations of London Lithuanians nor heal the rift that Father Šlamas had engendered. That was accomplished only by Father Kazimieras Jurgis Matulaitis (1868–1945) who served as rector in London for a quarter century (from November 15, 1905 to November 15, 1930); accepted the already established tradition of the mission's self-government; and displayed exceptional initiative. As a result, the marginalized St. Peter's Society in August 1906 joined forces with the St. Casimir Society, and the split was finally overcome when in February, 1908 both societies coalesced into one.

Father K. J. Matulaitis created a huge symbolic capital and was the unquestioned leader of the Lithuanian community. The lay leaders acted in the shadows of his initiatives and recognized his authority, despite the fact that the rector and the committee of the mission had formally separate powers. The main

event responsible for the rector's popularity was the building of a new Lithuanian church in 1911-1912. The old house of prayer was sold having become delapidated after ten years of use mainly because of a leaking roof. Even though the lot on which the new church was built and the building of it cost nearly five times as much as the acquisition of the old house of prayer, the rector and community leaders convinced the local Lithuanians to take on a greater financial burden for the sake of the future. This church is still the only Lithuanian church in Western Europe.

The trust that the rector enjoyed is shown by the fact that the Lithuanians entrusted financial operations to him and not to the nucleus of community activists. Father Matulaitis supervised the community chest, established in 1913, that functioned like a quasi-savings bank. During World War I he established and ran a number of mutual aid societies. After the war local Lithuanians entrusted to him their personal savings to invest in Lithuanian banks. From the beginning of his term as rector Father Matulaitis generously cared for the indigent. But his authority also had its limits. Beside the church there was a Lithuanian social club which actually was mainly a pub. Father Matulaitis tried to curtail alcohol use there at least during the big religious feast-days. From 1927 to 1929 he even succeeded in getting the sale of alcohol prohibited altogether in this club. The Lithuanian immigrants, however, like real Londoners, could not imagine spending their free time on weekends without any alcohol whatsoever, so this temperance promotion from on high did not yield the desired results.